

Devoción ao Cristo do Consolo de Lérez

Mateo Fontán Couto

Se ben a gran devoción lerezá, e tamén das de maior prestixio en Galicia, é sen ningunha dúbida o “San Benitiño”, non podemos esquecer que o Santísimo Cristo do Consolo (ou da Consolación) representa unha imaxe que espertou, e o fai aínda na actualidade, moita piedade na parroquia pontevedresa e alén desta.

Á Festa do Cristo acudían, amais dos veciños de Lérez, persoas das parroquias da contorna e da vila de Pontevedra, constituíndo unha data con moita sona nos arredores. No agosto de 2019 a Asociación Sociocultural Cedofeita organizou unha mostra no mosteiro titulada “De troulas e devocións. Festas populares de Lérez”, dela tomei diversos datos para a redacción deste artigo, amablemente cedidos por Xaime Iglesias, presidente da asociación, a quen llo agradézo. Un destes datos fala da importancia que a festividade do Cristo do Consolo acadou no seu momento, e que se vía reflectida na prensa local, rexional e mesmo, nun 15 de xuño de 1912, na revista católica *La Hormiga de Oro*, editada en Barcelona, cunha páxina ilustrada con dúas fotografías, afirmando que “*Es una de las más populares y famosas de Galicia*”.

Nos paneis da exposición atopei a referencia da primeira noticia que facía alusión a esta festividade, no semanario *El Gallego* (08-07-1888). Despois do aciago ano de 1936, non lemos noticias até 1944. Entre 1985 a 1998 prodúcese unha etapa de esplendor na programación, con parte profana e relixiosa. As últimas novas das que temos constancia da parte profana da festividade serán de 2005, namentres que os actos relixiosos continúan gozando de boa saúde.

Algo da imaxe e o seu retablo

De autor descoñecido a talla do Santísimo Cristo do Consolo atópase ao culto na igrexa parroquial do Divino Salvador de Lérez. Amosa unha feitura de calidade. Trátase dun Cristo con tres cravos e xa morto. Está crucificado sobre unha cruz arbórea, o seu rostro ladeado cara á dereita contén certa expresión de resignación. Das tempas mana abundante sangue que se concentra na fronte, polo colo e o peito. O pano de pureza, que ofrece un gran dinamismo, anoa no lado dereito.

A imaxe expónse no seu retablo, nun dos laterais do presbiterio, construído por Fr. Leandro de Con arredor do ano 1760, tal e como se nos indica no libro que don Crisanto Rial López, párroco do Divino Salvador de Lérez dende 2001 até a súa morte en decembro de 2022, dedicou ao mosteiro de Lérez e o seu colexio de Artes. É un retablo profusamente decorado, con cabezas de anxos nas columnas do mesmo e con catro anxos de corpo enteiro que portan instrumentos da Paixón de Cristo. Na parte inferior topamos con outra cabeza de anxo e unha talla representando as ánimas do purgatorio. Culminan o retablo dous anxeletes sostendo unha cartela. Detrás do Cristo destaca unha pintura sobre táboa, representando a Xerusalén Celeste, que o devandito autor encadra no século XVIII.

Cómpre destacar que a imaxe que sae en procesión actualmente, tanto no día da véspera coma no propio da festividade, é unha réplica que a Confraría do Santísimo Cristo do Consolo encargou realizar na década dos noventa do pasado século, sendo Plácido Carril párroco de Lérez. Polo

O Cristo do Consolo no seu retablo
(Foto: col. Fontán Portela).

que puiden pescudar, a copia saíu dun taller de Santa Uxía de Ribeira. No obstante, e como dato curioso, indicamos que o 8 de xuño de 2014 a talla orixinal do Cristo do Consolo trasladouse até o santuario da Peregrina onde recibiu culto nunha cita extraordinaria para a historia desta devoción. Porén, non sería a primeira vez que a talla cruzaba o río, dado que os programas da década dos sesenta da Semana Santa pontevedresa reflecten a celebración dun Viacrucis Penitencial con ela para o Mércores Santo, saíndo da igrexa de San Bartolomeu.

A Festa do Cristo

Ao longo do tempo a celebración relixiosa conviviu coa profana á hora de festexar ao Cristo do Consolo. Destacan dous momentos na devoción con carácter puramente relixioso que combinan co tempo de lecer: a véspera e a propio día da festividade. Na véspera as campás do templo e os foguetes asubiantes daban comezo aos actos tanto de carácter relixioso

coma aos profanos, aínda que estes últimos non se manterán sempre no descender dos anos.

Chegada a tarde prodúcese un importante acto litúrxico e de participación veciñal cando, dentro dos diferentes lugares da parroquia, se trasladaba o Cristo a unha casa que vai mudando o ofrecemento cada ano. Alí, nun altar efémero, oficiábase un exercicio eucarístico a pé de rúa para se organizar despois unha procesión rogativa até o Divino Salvador de Lérez. Hoxe en día aínda persiste o costume de elaborar alfombras florais para honrar á imaxe e mesmo era frecuente que, no transcurso da comitiva, se fixesen paradas en altares feitos para a ocasión. Tamén resulta común o lanzar pétalos á venerada talla dende casas engalanadas con bandeiras e colchas. Neste último ano de 2023 a tradición petou na casa familiar dos Tilve-Besada, coa alfombra elaborada diante da entrada da vivenda e o mítico bar “O 6 de agosto”, xa pechado.

A Confraría do Santísimo Cristo do Consolo de Lérez, cos seus hábitos vermellos e algún que outro encapuchado, escolta á imaxe xunto cos fieis. Durante o percorrido até o mosteiro non falta o acompañamento das gaitas (noutras ocasións algunha banda de música) e as bombas festivas.

Finalizado este acto era tempo para a romaría campestre no adro da igrexa, escenario da festa, que amosaba unha coidada iluminación para a ocasión. Nos intermedios podía haber “función de pólvora” e solta de “globos fantásticos de caprichosas formas” que en 1908 foron substituídos por un globo xigante que se ceibou ás doce da noite, ao finalizaren as vésperas. Tamén a fronte da igrexa e as avenidas que daban acceso facían refulxir na noite farois “a la veneciana” e luces de acetileno que dende 1925, así informaban no *Progreso*, foron substituídas

Antiga fotografía da festividade do Cristo do Consolo.

por modernas lámpadas eléctricas. A prensa tamén destaca a decoración no interior do templo con alfombras florais, grilandas e opulenta iluminación.

Fará cousa de vinte e cinco anos que o propio día da festividade do Cristo do Consolo de Lérez cae o último domingo de maio. Cara ao mediodía celébrase misa solemne na que se lembran aos defuntos da confraría, para se organizar posteriormente unha procesión que percorre a parroquia pontevedresa e na que non resulta estraño ver a cativos de primeira comunión tras a advocación cristífera. A imaxe soe ir acompañada dalgunha banda de música, como a de Campolameiro que

neste 2023 ofreceu un concerto ao remate da procesión.

Antigamente coas primeiras alboradas e dianas das gaitas ou das bandas de música anunciábase a conmemoración. Na misa, oficiada por algún destacado relixioso, participaban corais como a Escolanía do Mosteiro de Poio. Temos o dato da celebración da procesión pola tarde no canto da mañá, como aconteceu en 1912. Portaban o estandarte, insignia destacada, persoeiros como o poeta Juan Bautista Andrade, o propio ano de 1912, ou algún político como foi o caso do alcalde Augusto García Sánchez, no 1971.

Día da véspera, 2023. (Foto: Mateo Fontán / col. Fontán Portela).

O Cristo do Consolo en padiola e baixo dosel

No tocante ás andas que transportaban ao Cristo na véspera e durante a procesión na súa festividade podemos dicir que as vellas fotografías amosan unha padiola na que nas esquinas se colocaban os anxos do retablo portando símbolos da Paixón. O Cristo ía baixo un vistoso dosel. Co tempo a padiola substituíuse por un carro a rodas adobiado con flores e farois gardabrisas iluminando nas esquinas, aínda que houbo intentos (como por exemplo no 2015) por recuperar a tradición de levar a imaxe a ombreiros.

Xa pola tarde era tempo da festa popular, amenizada por unha banda de música e gaitas. Nos últimos anos, actuaban dúas orquestras até a madrugada. A organización da parte profana da festa estivo a cargo de comisións que tamén colaboraban nos actos piadosos, levados a cabo pola confraría. Posteriormente, esta asumiu unicamente os actos relixiosos; os profanos, que só tiveron lugar en ocasións puntuais, serían organizados por comisións de veciños. O financiamento cubríase cunha colecta veciñal que se completaba con outros ingresos, como por exemplo o sorteo dun becerro. No ano 1912, o presidente, Joaquín Paz, debido á contada recadación popular, mercou un billete de lotería que tería premio de seiscentas

pesetas; entre outras cousas serviron para contratar á banda de música de Pontevedra. A venda de lotería para unha cesta de Nadal, unha humilde publicación e outras achegas tamén aliviaban as dificultades económicas.

Destacaron as actividades para os cativos, sobre todo no período de 1985 a 1998, que comprendían concursos e xogos. Igualmente a hemeroteca reflicte a celebración de, polo menos, unha edición do trofeo “Cristo del Consuelo” que enfrontaría ao Sporting Gallego e a unha Selección de Vellas Glorias de Lerez. O Progreso recolle en 1910 unha copla que, segundo informa, entoaba algunha “garrida rapaza” cando os romeiros volvían da festa e facíanlle coro: Santo cristo do Consolo / á quen’os mozos festexan / fai meu Dios / que todos casen / inda que festas non teñas.

A confraría e a asociación

Testemuños claros do calado que a devoción ao Cristo do Consolo xera é a existencia de dous organismos, independentes entre si, como son a Confraría do Santísimo Cristo do Consolo e a Asociación Cultural Santísimo Cristo do Consolo de Lerez.

Con respecto á confraría foi fundada a comezos dos anos cincuenta do século XX, a día de hoxe sobreviven catro deses confrades fundadores: Ernesto Filgueira, Jesús Filgueira, Enrique Lores e Eduardo Jaudenes. Na actualidade a presidencia recae en Martín Martínez Silva. Esta irmandade leva o peso da conmemoración relixiosa do Cristo de Lerez, como a realización dunha novena na súa honra e as procesións. Nos estatutos contemplan unha xunta directiva composta por presidente, vicepresidente, secretario, contador e os vogais; amais, cada primeiro domingo de mes adoitábase celebrar unha misa en honor dos confrades, tamén os falecidos.

A Asociación Cultural Santísimo Cristo do Consolo de Lerez nace en 1985 con motivo da organización da festa profana do Cristo, conformando deste xeito a Comisión de Festas, na que tamén tomaban parte membros da confraría. É en 1996 cando esta comisión pasa a denominarse Asociación Cultural Comisión de Festas Santísimo Cristo do Consolo de Lerez, levando a cabo actividades socio culturais como mostras, viaxes, cursos, etcétera, e sen envorcarase soamente na festa profana que organizaba nas súas orixes. En 1998 adquire a denominación actual. Esta asociación posúe unha web na que consultar a súa historia e actividades: <http://www.cristodelconsuelo.es/>

A directiva está conformada polo presidente, o secretario, o tesoureiro e os vogais. Posúe unha media de sesenta socios e realizan diversas actividades socio culturais. Destacamos o “Memorial Antonio Odriozola, onde se organiza un certame con expoñentes de camelias, nos últimos tempos celebrado no mosteiro de Lerez. A entidade tamén é socia da Sociedad Española de la Camelia. Outras actividades contemplan viaxes culturais, rutas de sendeirismo, elaboración de alfombras florais na celebración do Cristo, ou a denominada Festa da Bicicleta, cunha orixe na parte profana da festa que se mantivo co tempo.

*A Comisión de Festas do Cristo en 1983
(Foto cedida pola Asociación Sociocultural Cedofeita)*